

שאלו פעם את הרב ש"ך:

**למה אומרים שלא עשני גוי
ולא אומרים שעשני יהודי?**

ענה הרב ואמר:

**הקב"ה עושה שלא תהיה גוי
אתה עושה שתהיה יהודי**

מה שראינו עכשיו

- ברכות השחר יושבות בדיוק על קו התפר בין הבית החוצה, ומחברות לפעולות יומיומיות פשוטות, תודעה של הודאה, שליחות וחיבור לה'...
- ברכת רוקע הארץ על המים מחברת אותנו לתודעה של גופנפש. וכך שה' נתן לנו מקום בעולם, מקום שמאפשר לנו לגדול, דווקא מתוך המורכבות.
- ברכת המכין מצעדי גבר, מכוונת את לבנו להשגחה התמידית של הקב"ה על עולמו, בכל צעדינו. וקוראת לנו לשמור על שיווי המשקל, הנפשי, הרוחני והנשמתי. להתפעל אך ורק מבפנים ולא מבחוץ (=לחוץ).
- ברכת שעשה לי כל צרכי, רוממה אותנו למבט שכל מה שיש לנו אצלנו. יש לנו כל צרכנו. ולמעלה מזה, גם על החסרונות אנו מודים כצורך שמקדם אותנו, "בורא נפשות רבות וחסרונן", ואנו לומדים להיות שמים בחלקנו – בחלקיותנו, שמדייקת אותנו בשליחות האישית של כל אחד מאיתנו.
- ברכת אוזר ישראל בגבורה מדייקת את גבורתנו הישראלית, שהיא גבורה עדינה ופנימית של האדם מול עצמו. וברכת עוטר מדייקת את סגולתנו החירותית.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

שְׁלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך... תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאני ישראל שלא עשאני אשה שלא עשאני בור רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשאני בור אמר ליה כולי האי נמי אמר ליה ואלא מאי מברך שלא עשאני עבד – גמ' מנחות

ד' דברים חייב אדם לומר בכל יום: שלא עשני גוי, שלא עשני עבד שלא עשני אשה, שלא עשני בור, שאין בור ירא חטא - מדרש

והנה הב"ח כתב דלכן אנו מברכים

ברוך אתה ה' וגו' שלא עשני גוי, דרך שלילה, ולא מברכים שעשני ישראל, לפי שטוב מי שלא נברא, וברכה זו בקומו ממיטתו מברך, אבל לאחר התפילה שהודינו להקב"ה במצות ק"ש ותפילה, אח"כ אנו אומרים ברוך אלקינו שבראנו לכבודו. - תורת משה

והט"ז סימן מ"ו ס"ד מתרץ שאם מברך שעשני ישראל נמצא כמזלזל בכל שאר הבריאה וז"א שהרי כל הנברא לכבוד בוראם נבראו ונוצרו – הגר"ש אליושיב

דחסדי המקום שהוא זכר ישראל פעם אחת של שעת יצירתו גרם לו מ"מ החסד של שעה גרם לו שנהנה ממנו לעולם בכל עת ושעה לפיכך יש מקום לברכות הללו בכל יום שהרי אכתי לא חלף ועבר הנאה זו שע"י עשיית של שעת לידה ועדיין נהנה ממנו - טורי אבן

”ישראל עלה במחשבה תחלה”

וראשית המחשבה היא כל היש במציאות העליונה הכוללת את הכלל כולו בהיותו היותר טהור ויותר אציליית. והמדרגה הזאת, שאין מבליעדה במציאותה התהוות במהותיותה העצמית, היא עומדת למעלה מכל ברכה ותהלה, מכל הלל והודאה, ואי אפשר לבטא את הכרתה של טובה עליונה זו בשום רעיון ומחשבה, וקל-וחמר בשום בטוי ומלול. אמנם מה שיש מקום להנחה דבורית הוא בדבר הירידה של המדרגות, מרום הגבה והטהר עד לידי ההשפלה של משפחות האדמה, שלא פגעה ירידה זו בי ולא עשני גוי. על-זה מלא פי תהלתך: בא"י, אמ"ה, שלא עשני גוי.

אמרו בשם הרה"ק מבארדיטשוב זצלה"ה

שפעם אחת דילג בברכת השחר הברכה שלא עשני גוי וכששאלו לו על זה השיב שבקומו ממתו בזה היום היה לו שברון לב מאד ולא היה לו במה לחזק עצמו עד שעלה על דעתו שעל כל פנים תולדתו הוא מצד שורש קדושת ישראל ובירך בשמחה רבה הברכה שלא עשני גוי ובזה השיב את נפשו. וזאת ידוע שמשעת מתן תורה ואילך נבדלו נשמות ישראל מנפשות האומות העולם להיות מוצאם מאוצר מיוחד בקדושה. וכל מי שיש לו אחיזה בתולדה מאוצר הנשמות הללו בהכרח להתברר לטוב לעתיד לבוא

כל איש יתחזק בעצמו בכלל ובפרט,

היינו שיראה א"ע גבוה במעלה מצד הכלל שבכללו הוא איש ישראלי, ונברא לשמש את קונו, ואין נאה לפניו לעשות מעשים פחותים שאינם מותאמים לפי מעלתו ותעודתו, ובכלל להיות לבו מתנשא ומוגבה בדרכי ה' מחמת זה שזכה להיות בתוך כלל ישראל. וכמו שסיפרו על בעל אורים ותומים, שהאזינו אחריו שלא ברך שלא עשני גוי, ונשאל ע"ז והשיב כי בקומו ממתו ונזכר שהוא יהודי נתרגש באהבה ובהגבהת הלב לשמים עד שלא עצר כח להמתין בברכת שלא עשני גוי לאמרה בתוך סדר הברכות ואמרה תיכף. ולעומת זה הוא נרצה מצד כלל ישראל ובתוכו. ומצד הפרט כיצד, היינו להשגיח על כל מדה ומדה בפ"ע ועל כל תנועה ותנועה שיהא נוכח ה' דרכה, ואל יקל בעיניו שום מדה ותנועה בלתי השלמתה, ולעומת זה הוא נרצה גם מצד הפרט.

ולבא לשמחה, הוא ע"י מה שמוצא בעצמו

איזה נקודה טובה עכ"פ, כמבואר ע"פ אזמרה לאלקי בעודי
(בליקוטי הראשון בסי' רפ"ב) ע"ש. ועכ"פ יש לו לשמוח במה
שזכה להיות מזרע ישראל, שלא עשני גוי. וכמו שאנו אומרין,
ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו וכו' ונתן לנו תורת אמת
וכו'. מכל זה וכיוצא בזה, ראוי לו ליקח לו שמחה לשמח דעתו
כנ"ל

...והנה האדם כשהוא בחו"ל היתה לו נפש

מעולם האופנים וכשזכה ונכנס לארץ בא לו נפש חדשה מעולם היצירה ומתלבש בתוך הנפש הישנה שהיתה לו, ובלילה הראשונה שישן בארץ יוצאת ב' הנפשות ועולות למעלה, ובחזרה אינה חוזרת אלא החדשה בלבד, ולזה אינה ראויה לעונשין כי לא חטאה, ולזה אמרו רז"ל שמוחלין לו על כל עונותיו:

ודע שכל מי שדר בארץ ישראל נקרא צדיק, גם שאינם צדיקים כפי הנראה, שאם לא היה צדיק היה מקיא אותו הארץ...

הנשמה הכללית של כנסת ישראל

אינה שורה באיש הפרטי כי אם בארץ ישראל, ותיכף כשבא אדם לארץ ישראל מתבטלת נשמתו הפרטית מפני האור הגדול של הנשמה הכללית הנכנסת לתוכו, ותוכן עליון זה פועל את פעולתו בין כשבא הדבר לידי רצון והכרה, בין כשבעל הדבר אינו רוצה ואינו מכיר כלל את ערכו, אמנם הבדל גדול יש בזה בין ההתגלות וההתרחבות של הנשמה הכללית, שכל שיהיה רצונו יותר חזק להכלל בנשמה הכללית כה תאיר בו באור קדושה, וכל מה שיכיר יותר את ערכה ואת גדריה, לפי אותה המדה תתרחב אצלו ותופיע עליו בשלל צבעים נפלאים של אורות קודש, עשירי גוונים, להרבות לו עצמה וחדוה, גדולה ותפארת.

**בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא אנכי ד' אלקיך
פתח מדע"ה ואמר בא"י אמ"ה שלא עשני גוי**

וְעַמְךָ כָּל־מַטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפַאֵר וְעַמְךָ כָּל־מַטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפַאֵר

אות ניתן לנו במצות תפילין, כי המוח משכן הנשמה, בכל אומות העולם הוא כלוח בלתי נכתב, שאין בה רק מה שיכתוב האדם בבחירתו הטובה, אבל לנו אחרת נתן לנו ד' עטרת פאר ומוח התפילין הוא מוחינו, אבל בלא עשיותינו כבר מכתב אלוקים ארבע פרשיות, שבהם שכל קדוש עליון נורא הוד, כתובים בו. רק על ידי פועל טוב ושקידת דלתי חכמה, יגדל וירבה פרי ברכה, ותבונה... על כן התפילין הם עוז לישראל, פירוש חוזק ותקיפות שלא ימטו לעולם, שהרי אין צריך נצחיות שלהם לכתיבתם על הלוחות. וזהו "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא" – מאליו – "עליך" בלא השתדלותך...

מה שראינו היום

- את ברכת שלא עשני גוי, מברכים בלשון שלילה היות ויש דברים שמפאת גודלם אי-אפשר לבטא בצורה חיובית.
- בברכת שלא עשני גוי יש נקודה בסיסית שמחברת אותנו אל מהותנו הפנימית שלא תלויה בבחירה וממילא לשמחה. (ולא בכדי שני רבנים מחוגים שונים פתחו את הבוקר כך).
- לישראל יש נשמה אחת. הדיבור "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך", נאמר בלשון יחיד לעם שחנה כאיש אחד בלב אחד נגד ההר.
- ככל שנהיה מחוברים לכלל ולנשמה האחת (וזה קורה בעיקר בארץ ישראל - מקומנו הטבעי) אנו יותר ויותר נאיר באורה.

אתה עושה שתייה יהודי

כאיש אחד - בלב אחד

רש"י

תיכף כשבא אדם לארץ ישראל מתבטלת נשמתו הפרטית
מפני האור הגדול של הנשמה הכללית הנכנסת לתוכו

הרב קוק

ולבא לשמחה, הוא ע"י מה שמוצא בעצמו נקודה טובה

רבי נחמן